

Zhytomyr Ivan Franko State University Journal.
Philological Sciences. Vol. 2 (103)

Вісник Житомирського державного
університету імені Івана Франка.
Філологічні науки. Вип. 2 (103)

ISSN (Print): 2663-7642
ISSN (Online): 2707-4463

УДК 811.162.2.42:004.738

DOI 10.35433/philology.2 (103).2024.107-117

КЛАСИФІКАЦІЯ ТРОЛІВ: КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Н. М. Дяченко*

У статті представлений матеріал про тролінг і тролів, зокрема схарактеризовано тролінг як одну із сучасних комунікативних практик, запропоновано спробу комплексної класифікації інтернет-тролів та продемонстровано її реалізацію на конкретному прикладі тролінгової діяльності публічної особи – українського політика Олексія Гончаренка. Під час дослідження в роботі було використано й загальнонаукові (як зіставлення, спостереження), і власне лінгвістичні методи, зокрема метод суцільного вибирання, описовий метод і його основні прийоми – інвентаризація та систематизація мовних одиниць, класифікаційний метод, метод когнітивної інтерпретації. Розглянуто сутність понять "троль", "тролінг". Відповідно до визначених критеріїв скласифіковано типи тролів (за рівнем анонімності – анонімний, дисоціативно анонімний, публічний; за формального погляду (за способом оприявлення стратегії тролінгу) – грубий, тонкий; за сферою діяльності (дискурсивною ознакою) – політичні, релігійні, медичні тощо; за регулярністю тролінгової діяльності – професійні, регулярні, випадкові; за широтою інтересів – тематичні та універсальні; за характером комунікації – хрестоматійний (класичний), інтелектуал, всезнайка, сноб, мораліст, гамлет, емоційний, детектив, бульдозер, інфант, самоїд, баба-яга проти, супергерой, спойлермен, вікі-троль, базіка (флудер), злостивець, нарцис, соціопат, сірничок, педант, сірий кардинал, переслідувач, ідеолог, залицяльник, руйнівник міфів; за метою тролінгової діяльності – троль-адвокат, троль-прокурор; за фінансовим складником діяльності – оплачувані, "волонтери"; за належністю майданчика комунікації – троль-господар, троль-гість; за рівнем інтелекту – інтелектуал, троль-посередність, "корисний дурень"; за способом реалізації мовного коду – інтелігент, людина з народу, любитель позлословити; за типом реакції – блискавка, равлик, невидимка; за ситуативною роллю – ініціатор, відповідач; за результативністю – майстер, учень, невдаха; за наявністю здібностей до тролінгу – вроджений, навчений; за масштабом тролінгу – глобальний, "народний", містечковий), визначено прикметні ознаки тролів відповідного типу; представлено комплексну (за всіма запропонованими критеріями) характеристику тролінгової комунікації О. Гончаренка.

* кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та методики її навчання
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
dyachenkonatali@gmail.com
0000-0001-7659-208X

Ключові слова: тролінг, троль, тролінгова комунікація, інтернет-комунікація, класифікація тролів.

CLASSIFICATION OF TROLLS: COMMUNICATIVE AND PRAGMATIC ASPECT

Diachenko N. M.

The article presents material about trolling and trolls, in particular, trolling is characterized as one of the modern communicative practices, an attempt at a comprehensive classification of Internet trolls is proposed and its implementation is demonstrated on a specific example of the trolling activity of a public figure – Ukrainian politician Oleksii Honcharenko. During the research, both general scientific (such as comparison, observation) and actual linguistic methods were used, in particular, the continuous sampling method, the descriptive method and its main techniques – the inventory and systematization of language units, the classification method, and the method of cognitive interpretation. The essence of the concepts "troll", "trolling" was considered in accordance with the defined criteria (by the level of anonymity; from a formal point of view (by the method of manifesting the trolling strategy); by the field of activity (discursive feature); by the regularity of trolling activity; by the breadth of interests; by the nature by the purpose of trolling activity; by the ownership of the communication site; for the purpose of trolling; by financial component of activity; according to the ownership of the communication platform; by the level of intelligence; according to the method of implementation of the language code; by type of reaction; by situational role; by performance; according to the presence of trolling abilities: innate, trained; by the scale of trolling), the types of trolls are classified, their names are proposed and, if necessary, additional explanations are provided, the characteristic features of trolls of the corresponding type are determined; a comprehensive (according to all proposed criteria) characteristic of trolling communication by O. Honcharenko is presented.

Keywords: trolling, troll, trolling communication, Internet communication, classification of trolls.

Постановка проблеми. З огляду на події, які впродовж останніх років відбуваються у світі загалом і в Україні зокрема (щодо наших співгромадян – це насамперед повномасштабна війна з росією, а раніше – і пандемія COVID-19), не лише на міжособистісному рівні, а й у публічній сфері все більшої популярності набуває спілкування, опосередковане гаджетами. Мережа "Інтернет" пропонує низку популярних майданчиків для комунікації. Тож у сучасному світі поспілкуватися можна вже не тільки і не стільки в місцях реального скупчення людей – розважальних, освітніх, спортивних, торговельних закладах тощо, а насамперед у різноманітних соцмережах та групах у месенджерах. Комунікація тут, безперечно, подібна до спілкування наживо, проте все ж це особлива, інша реальність, що має свою специфіку й розвивається за своїми негласними правилами нетикету (ця лексема є гібридне утворенням, яке з'явилося внаслідок злиття двох слів: етикет і *Net* (англ. "мережа"), тобто нетикет – поняття, що

репрезентує ще один сучасний різновид правил, котрий додався до звичних світського й ділового етикету). Більшість користувачів достатньо добре обізнана з нормами нетикету, тож наведемо приклад лише декількох: не порушувати меж пристойності й не писати іншим того, чого б ви не наважилися сказати особисто; намагатися писати грамотно, не припускаючись помилок; бути уважними й доречно використовувати невербальні засоби спілкування (як емодзі, малюнки, світлини); не допускати фамільярності й не розглядати буквально статус "друзі" в мережах, оскільки часто така "дружба" є суто формальною і не виходить за межі стосунків "особистість – її підписник" та багато ін. Дотримання таких правил не імперативне, воно має побажальний характер і не обмежує свободи комунікантів, але комунікація, організована з їх урахуванням дозволяє завоювати авторитет і зарекомендувати себе як приємного та чемного співрозмовника.

Водночас в інтернет-просторі є категорія осіб, котрі навмисно нехтують нормами спілкування, яких не цікавить позитивний імідж і які мають на меті зовсім інші цілі – це інтернет-тролі. Саме про них ітиметься в цій розвідці.

Аналіз останніх досліджень.

"Тролінг – це розміщення в мережі "Інтернет" (на форумах, у групах новин Usenet, у вікі-проектах тощо) провокаційних повідомлень, що спричиняють між учасниками спілкування суперечки, комунікативні конфлікти, які втілюються в образах, війні редагувань, марнослів'ї тощо" [2: 48]. Він є потужною й популярною нині комунікативною практикою, яка з'явилася в США на початку 1990-х років в інтернет-мережі Usenet, розвивається надзвичайно швидкими темпами й стала особливо затребуваною в кризові часи. Різним аспектам тролінгу та його впливу на комунікацію присвячено студії Дж. Донат, К. Хардакер, А. Марвіка, Ю. Данька, С. Могилка та інших дослідників, однак сучасні реалії спонукають науковців переосмислювати усталені погляди на тролінг і трактувати його не лише як негативну, але і як конструктивну комунікативну практику (докладніше про це й аналіз останніх публікацій про тролінг див.: [2]). Отже, з одного боку, підвищення суспільного інтересу до цього явища через його мінливість та здатність розширювати потенціал свого комунікативного впливу, з іншого, – свідчення про те, що його природа й досі залишається недостатньо вивченою, зокрема в аспекті типології тролів, уповажнюють нас до подальших студій.

Мета нашої розвідки – схарактеризувати тролінг як одну із сучасних комунікативних практик, запропонувати спробу комплексної класифікації інтернет-тролів та продемонструвати її реалізацію на конкретному прикладі тролінгової діяльності публічної особи.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- розглянути сутність понять "тролінг" і "троль";

- класифікувати типи тролів та визначити прикметні ознаки кожного типу;

- представити комплексну (за всіма запропонованими критеріями) комунікативну характеристику комуніканта-троля.

Для реалізації поставлених мети й завдань у роботі використано й загальнонаукові (як зіставлення, спостереження), і власне лінгвістичні методи, зокрема метод суцільної вибірки, описовий метод і його основні прийоми – інвентаризація та систематизація мовних одиниць, класифікаційний метод, метод когнітивної інтерпретації.

Виклад основного матеріалу.

Тролінг – сучасний соціально-психологічний комунікативний феномен, який може мати деструктивний вплив як на одного індивіда, так і на цілу соціальну групу. Він є не лише одним з найбільш дієвих засобів маніпуляційного впливу, а й уможливує руйнацію будь-якої стратегії чи позиції. Водночас "попри весь негатив, із яким асоціюють поняття "тролінг", цей вид комунікативної взаємодії має також і позитивну сторону. На нашу думку, маючи на меті добрі наміри, а не цькування, маніпулювання та провокації, тролінг виводить комунікацію на новий рівень, допомагає мовцеві висловлювати свою думку й так, як є – іронічно, а іноді й сатирично, – але називати речі своїми іменами" [2: 53].

Головною рушійною силою тролінгу є троль – інтернет-провокатор, особа, яка розміщує в Інтернет-мережі повідомлення різного характеру, щоб викликати дискусію та/або привернути до себе увагу. Мета троля – не довести свою правоту, а привернути до себе увагу та зосередити її виключно на своїй особі. Для нього не важливо, якими будуть думки інших про нього – позитивними чи негативними, – головне – здобути популярність і залишатися в центрі

уваги. Тому в процесі комунікації в будь-якого троля з'являються як прихильники, так і опоненти й ті, хто його зневажає. Водночас варто зазначити, що наявність "ворогів" не бентежать троля, адже вони лише додають йому популярності, зосереджуючи дискусії довкола особистості останнього. У віртуальному житті тролі намагаються реалізувати те, що їм не вдається в реальному. Деякі науковці (С. Cook, J. Schaafsma, M. Antheunis), які вивчають комплексні особистісні профілі інтернет-тролів, виявили схожість тролінгу з садизмом, психопатією та макіавелізмом [10]. В останньому цитованому дослідженні тролінг розглянуто як відображення повсякденного садизму. Автори наголошують на спільних рисах тролів і садистів, а саме: представники обох груп отримують задоволення від того, що завдають страждань іншим.

Тролінг уносить хаос у життя суспільства. Коментарі й повідомлення мають на меті залучити якомога більше інтернет-користувачів до марної суперечки. Що більша кількість осіб реагує на провокативні повідомлення, тим більш реальною стає можливість ініціювати тролінг. Увага й дії віртуальної спільноти у відповідь на виклики троля свідчать про реалізацію його основної мети – викликати й поширити хаос. Останній може проявлятися на стадії втрати контролю (неконтрольоване розпалювання чи згасання тролінгу) або стадії умілого прихованого використання хаосу його ініціатором з маніпулятивною метою. Спровокувавши дискусію протилежною колективній думкою, він реалізує свою мету, коли користувачі гостро реагують на прочитану віртуальну позицію троля та йдуть у "наступ" [5].

Завдяки великій кількості коментарів троям вдається створити ілюзію активної дискусії, таким способом соціалізуючи свій контент. Найчастіше таким прийомом користуються *соціальні тролі* [6]. Наприклад, упродовж 2023 р. роль

соціального троля активно перебирав на себе О. Арестович.

Спостерігаючи за комунікативною поведінкою тролів, можемо виокремити типові ознаки троля: постійні спроби перейти в розмові на особистості; використання суперечливих тверджень тільки для того, щоб викликати в співрозмовника емоційну реакцію; удавана недалекість і непоінформованість або, навпаки, намагання створити враження всезнайки; його позиція кардинально відрізняється від думки локальної більшості; невихованість, хамська поведінка; порушення завідомо спірних, провокаційних тем [8].

Беручи до уваги наріжні риси кожного з типів тролів, далі пропонуємо вашій увазі їхню класифікацію. Тож, залежно від критерію, виділяємо такі різновиди.

За рівнем анонімності тролінг (і тролів) можемо умовно поділити на три рівні: 1) повна анонімність (анонімний троль, або троль-анонім) – користувач інтернету цілком анонімний, у нього є спеціально створена фейкова сторінка, де він представляє себе за фіктивну особу або видаляє всю персональну інформацію з особистого профілю, якщо він все ж використовується; 2) дисоціативна анонімність (дисоціативно анонімний троль) – байдуже ставлення до збереження анонімності: такий користувач відчуває емоційну віддаленість від інших людей і поводить з ними більш сміливо, хоча й не приховує своєї ідентичності [9]; 3) навмисна прозорість (публічний троль) – цей троль за допомогою своєї провокаційної поведінки хоче привернути увагу до власної персони чи бренду.

З формального погляду (за способом оприявлення стратегії тролінгу) тролінг поділяють на грубий і тонкий, тому виокремлюємо й два відповідні однойменні типи самих тролів. Представників першого типу (грубих тролів) одразу легко помітити й ідентифікувати. Використовуючи такий тролінг, комуніканти поведуться

грубо, агресивно, вони відкрито порушують норми комунікативного кодексу, нетикету, зокрема й правила сторінки або сайту, ображають його користувачів, провокують конфлікти. Наприклад, дописи О. Арестовича, який останнім часом спеціально пише російською, що є тригером для багатьох українців, зокрема й тих, які героїзували цю особу і з яких він нині відверто збиткується (тут і далі приклади цитуємо зі збереженням орфографії й пунктуації оригіналу): "*Тяжела народная любовь. Это только я могу на всех ложить с прибором.*) По всем ключевым вопросам. И спокойно сливать любой ее объем куда мне заблагорассудится. Многие не тянут и десятой части от моего" (ФБ, допис від 25.01.2024). Грубі тролі привертають увагу до своєї особистості за допомогою провокацій і нагнітання конфліктів. Зазвичай вони підкріплюють свої аргументи недостовірною та маловідомою інформацією, самовпевнено сперечаючись. Будь-яку дискусію такі інтернет-користувачі намагаються перетворити на скандал, відверто зухвало спілкуються з учасниками спільноти, модераторами та адміністрацією ресурсу.

Натомість тонкий тролінг дуже відрізняється від грубого, тому помітити й виявити його значно складніше. Тонкі тролі перебувають на межі правил, але не порушують їх. Вони намагаються впливати на користувачів психологічно, послуговуючись різними маніпуляційними засобами впливу. Найчастіше тонкий троль обізнаний у галузі психології маніпулювання. У багатьох випадках жертва тонкого тролінгу навіть не розуміє, що стала нею. Приклад тонкого троля часто демонструвала колишня очільниця МОЗ У. Супрун. Наприклад: "*Кажуть, що росіяни <...> претендували на першість у висадці на Місяць (ну очевидно ж, що Армстронга щонайменше на 4 роки випередив Незнайка). Лайфгак, аби виграти будь-яку вікторину в Росії: достатньо*

знати, що всі винаходи і відкриття – справа рук осяяних геніальністю росіян" (ФБ, допис від 25.01.2024). Тролінг цього типу широко представлений на її сторінці в мережі "Facebook" та в книзі "Мочи Манту". Зауважимо, що це не лише наше припущення – авторка сама пише про використання розгляданого явища для викриття реалій стану сучасної медицини в Україні: "*З гумором і тонким тролінгом упирів, які наживаються на пацієнтах, ми викриваємо багато абсурдних ідей, які просувала совкова система"* [7: 22].

За сферою діяльності (дискурсивною ознакою): політичні (напр., Т. Чорновіл, О. Гончаренко), релігійні (фанатик, антиклерикал) (Charlie Hebdo), медичні (У. Супрун) тощо.

За регулярністю тролінгової діяльності: професійні, регулярні, спорадичні.

За широтою інтересів: тематичні (наприклад, граматисти, гомофоби, сексисти, расисти, феміністи/антифеміністи) і універсальні.

За характером комунікації пропонуємо виділяти такі типи тролів: хрестоматійний (класичний) троль; інтелектуал; я-най-най-най (сноб); мораліст (біле польто); гамлет (в його арсеналі чільне місце посідають риторичні питання, його не цікавить інтеракція, сам порушує проблему, сам дає відповіді, як чинити правильно); емоційний (істероїдний тип, який найвиразніше виявляється на графічному рівні через використання Caps Lock), детектив (розшукає щось старе, щоб докоряти і дискредитувати); бульдозер; інфант; самоїд (навіть створить додаткові акаунти для власної підтримки); баба-яга проти (завжди незгодний з усім і з усіма); супергерой (врятує вас від несправедливості, навіть якщо ви самі проти); всезнайка (гугл-експерт з усього, у реальному житті переважно невдаха); спойлермен (особа, котра навмисно публікує інформацію про розв'язку нового фільму чи літературного твору); вікі-троль

(постійно перепощує інформацію з Вікіпедії чи інших достовірних джерел; запощена інформація загалом є правдою, але її використовують у неправильному контексті, що призводить до хибних висновків); базика (флудер); злостивець; нарцис (насолоджується самим процесом і самоспогляданням); соціопат; сірничок (легкозаймистий і часто через це прогнозований троль); педант (суперечки безкінечні й регулярні, він повертатиметься до дискусії знову і знову); сірий кардинал; переслідувач; ідеолог; залицяльник (Ю. Латиніна, М. Фейгін щодо оцінки взаємин українсько-російських під час війни); руйнівник міфів (рідкісний тип, наприклад У. Супрун: "Остеохондроз – діагноз, із яким ви можете лікуватися дуже довго і ніяк не вилікуватися. Його найближчі друзі – дисбактеріоз та вегето-судинна дистонія, тобто фейкові діагнози, які ставлять лікарі, коли не бачать очевидної причини неприємних симптомів" [7: 87]).

За метою тролінгової діяльності: троль-адвокат, троль-прокурор.

За фінансовим складником діяльності: оплачувані, тролі за внутрішніми переконаннями ("волонтери").

За належністю майданчика комунікації: троль-господар, троль-гість.

За рівнем інтелекту: інтелектуал, троль-посередність, корисний дурень.

За способом реалізації мовного коду: інтелігент, людина з народу, любитель позасловити.

За типом реакції: блискавка – швидко реагує, равлик – повільно (відтерміновано в часі), невидимка – спровокував конфлікт, але далі від нього немає жодної реакції.

За ситуативною роллю: ініціатор, відповідач.

За результативністю: майстер, учень, невдаха.

За наявністю здібностей до тролінгу: вроджений, навчений.

За масштабом тролінгу: глобальний (його виступи в масштабах світової

арени), "народний" (троль, відомий у межах своєї країни), містечковий.

З-поміж найяскравіших публічних особистостей із погляду ораторського мистецтва й активного використання можливостей тролінгу відзначаємо Олексія Гончаренка – відомого українського політика й громадського діяча, депутата Верховної Ради України, члена фракції Європейська Солідарність, члена української делегації в ПАРЄ, президент Комітету ПАРЄ з міграції, біженців та переміщених осіб. О. Гончаренко є прихильником інтеграції України до ЄС та НАТО [4]. Він вважає, що Україні необхідно підтримувати максимально тісні відносини зі США й прагнути набутти статусу його "головного союзника поза НАТО" [1].

Вершиною популярності О. Гончаренка можна вважати його політичну діяльність під час російсько-української війни. Далі з огляду на тему нашої статті проаналізуємо його тролінгову комукацію, адже її можна схарактеризувати як досить цікаву й різнопланову.

Отже, якщо характеризувати тролінг політика за рівнем анонімності, перед нами публічний троль. Він активний користувач багатьох соціальних мереж: Facebook [https://www.facebook.com/alexeygoncharenko], Instagram [https://www.instagram.com/oleksiihoncharenko/], офіційний канал політика на YouTube [https://www.youtube.com/channel/UC TMk4C1-CnQTkdVTDIY12g], Telegram-канал [https://t.me/oleksiihoncharenko] (далі – ТГ) тощо. Оскільки сферою діяльності О. Гончаренка є політика, то одне з прагматичних завдань його тролінгу – разом з іншими складниками провокаційної поведінки привернути увагу до власної персони, але й водночас і до проблем України.

Із формального погляду (за способом оприявлення стратегії тролінгу), комуніканта не можна однозначно вважати представником якогось одного типу – чи грубого, чи тонкого. Це пояснюємо тим, що ситуативно він

може послуговуватися й прийомами тонкого тролінгу, наприклад: *"Ви спостерігаєте еволюцію рашистів від "тупих хохлов" до "сильний противник". Коли ми будемо під москвою вони будуть звертатись до нас місьє, мілорд і мое почитеніє"; "На Зміїному с самого ранку вже 35 вибухів. Все палає. росіян залишається з кожним вибухом все менше. Новини прекрасні!"; "Вкрасти те, що купити не можеш? Я чув, це в них називається "імпортозаміщення" (ТГ). Як бачимо, нардеп тонким тролінгом розкриває проблемні питання, глузує та радіє невдачам окупантів, виражає імпліцитне ставлення до описуваної ситуації. Водночас мовець легко переключається на широкий арсенал засобів грубого тролінгу, наприклад: "YouTube-канали пропагандистів НТВ заблокували більш ніж в 70 країнах. Пропаг*ндони, адьйос амігос"; "Ось щойно з'явилась інформація, що росіяни – *банати. Вони так і не вступили в контакт зі здоровим глуздом. Але вони не зупиняють усі війни, тому що їм важливо щодня показувати світу це раз, що в кремлі сидять *банати" (ТГ). Загалом зауважимо, що (попри статус культурної, освіченої особи, політичного діяча) з огляду на тематику й викривальне спрямування тролінгу він в О. Гончаренка все ж тяжіє до грубого. Водночас варто зазначити, що його тролінг грубий лише формально, за обраними для використання мовними одиницями, однак у ньому немає обману, спотворення й перекручування фактів.*

Натомість, якщо характеризувати комуніканта за сферою діяльності (дискурсивною ознакою), тут хитання відсутні, а висновок однозначний: практично весь тролінг О. Гончаренка політичний і впродовж останніх років стосується російсько-української війни. Відзначимо, що політичний тролінг – це такий вид онлайн-комунікації, під час якої троль впливає на свідомість і підсвідомість людини з метою агітації, пропаганди, реалізації політичних інтересів. Використовуючи

політичний тролінг, Олексій Гончаренко насамперед послуговується стратегією "гра на зниження" (докладніше про цю та інші стратегії політичного комунікації див.: [3]), яка реалізується здебільшого через використання тактики викриття з позицій, як уже було зазначено вище, грубого тролінгу.

За регулярністю такої діяльності тролінг нардепа можна вважати професійним: щодня від його імені в мережах публікують велику кількість нових дописів, із-поміж яких є актуальні новини, власні стрими на платформі YouTube, коментування подій на фронті, політичне життя країни тощо.

За широтою інтересів громадського діяча станом на тепер можна вважати тематичним тролем, який у межах репрезентації теми російсько-української війни зосереджений на тотальному викритті вад агресорів. Зокрема, у досліджених медіатекстах зафіксовано такі приклади тролінгу:

- політичного режиму росії: *"Відмінностей від традиційних фашистських режимів у фейкової країни вже не залишилось. Хоча ні. Є одна: ублюдошність виконання!"; "Ця війна підкреслила: західний світ єдиний у своїх цінностях та поглядах, путін ніякий не стратег, а росія – вже офіційно країна 404. Тумбочка з газовим балоном, що уявила себе світовим гегемоном та буде поставлена на місце" (ТГ);*

- армії рф: *"Друга армія в світі" перемогла в Чернігові Дитячий Садок";*

- президента росії: *"Путін наказує бомбити пологові будинки, школи, дитячі садки, церкви! Він абсолютне зло!"; "Хазяїн сказав, холоп кивнув. Тільки у пана справи йдуть не дуже, і тепер його кріпосним видали новий список обов'язків. Причину не назвали: вони ж і так зрозуміють... Тут і дурень зрозуміє, що десь влада все ж збрехала. Просто на росії не дурні живуть, а ще гірше" (ТГ);*

- президента Білорусі: *"Є два стільці. І на обох з них сидить Лукашенко"; "А їхньому скаженому картопляному*

диктатору потрібно дуже напружитися, бо на двох стільцях довго не всидиш" (ТГ).

За характером комунікації – з огляду на напористість, різкість, кількість висловлювань, а також послідовність у намаганні оприявнити недоліки й покарати злочинців, котрі є об'єктами тролінгу – відповідно і бульдозером, і переслідувачем.

За метою тролінгової діяльності О. Гончаренко найвиразніше проявив себе як троль-прокурор, наприклад: "Кирил не впав, він просто із здивуванням дізнався, що Бог – є" (ТГ).

За фінансовим складником діяльності його тролінг умотивований внутрішніми переконаннями й державницькою позицією, тож перед нами троль-"волонтер".

За належністю комунікантові майданчика для спілкування він може виступати і як троль-господар, і як троль-гість.

За рівнем інтелекту, тобто за рівнем компетентності щодо висвітлюваних питань? цього громадського діяча можна вважати тролем-інтелектуалом. Наприклад: "Бензоколонка, чекай ембарго"; "Посольство США нагадує, як Росія "створювала" Україну. Ніяк. Правда чудово поєднується з гумором. Добре, що ми на одній хвилі, країни-друзі мають ще багато роботи. Але нагадати болоту, що воно в часи розквіту Києва створювало лише жаб та поганий запах – це святе. Мабуть, Путін вже шукає на цих картинках Леніна"; "Коли будете тягнутися в свій Гулагстан – купіть побільше цукру, він там тепер як валюта"; "Шойгу заявив про міжнародну підтримку курсу росії. Це він про курс рф на дно. Так – цілком можливо. А імперський курс підтримують в Білорусі та Еритреї, слабо для коаліції" (ТГ).

За способом реалізації мовного коду О. Гончаренко віртуозно маневрує між роллю інтелігента й любителя позлословити. І це легко пояснити, бо й сама тематика його тролінгу – війна – й емоційний ореол довкола неї, і пропагандистські настанови в політичній комунікації часто

спонукають мовця апелювати насамперед до почуттів адресата, щоб спровокувати емоційний відгук і підсилити реакцію на отриману інформацію. А такого ефекту, крім інших мовних засобів, дає змогу досягти використання значної кількості обценної лексики. У дописах і в усному мовленні для тролінгу політик часто використовує тактику образи. У такий спосіб мовець принижує об'єкт тролінгу, демонструє своє негативне ставлення до нього. Наприклад (до окупантів): "Модніки, ваш вихід. Трикотаж від таракана і лапті з лози фешн вік"; "Свинота зрадницька навіть писати не вміє. мой країна. так не мий її і може і видаляти не будуть" (ТГ). Лайлива лексика підсилює експресивність висловлень: "Ніяка пропаганда не сховає твоє справжнє обличчя. На час спрацює, але потім закривавлені зуби й ординська харя все одно вилізуть зовні. Це початок кінця Росії". Звертаючись до агресорів, О. Гончаренко тролить їх через тактику безособового звинувачення, відповідно до якої будь-хто визнається винним у будь-чому, розкривається їхня провина, але імена винних не вказано, однак їхні дії стають предметом відкритого осуду й обговорення, наприклад: "Ваш мікромозок, звичайно, такого не зрозуміє, тому беріть лапті в руки і побігли нах*р з нашої країни" (ТГ). Ми бачимо, що в процесі використання зазначених тактик на першому місці є саме емоційний компонент повідомлення. У виступах політика проявляється схильність до значної експресивності, відображеної в його мовленні насамперед через лексику для приниження та образи.

За типом реакції (що можна було, до прикладу, спостерігати під час спроб провокативних інтерв'ю на майданчиках ПАРЄ з боку московських журналістів) О. Гончаренко перебирає на себе роль блискавки: він миттєво, зокрема й із використанням тролінгу, реагує на всі спроби маніпуляції й дискредитації чи його самого як

політика, чи політичної позиції держави Україна.

За ситуативною роллю його можна кваліфікувати як відповідача, адже тролінг з'являється як відповідь на агресію: *"Гостинні воїни ЗСУ зібрали по місту набори з цілих і не дуже тіл окупантів і тепер намагаються це сміття віддати кацапам. Кацапи сміття забирати не хочуть"* (ТГ).

За результативністю: О. Гончаренка можна вважати одним із найкращих і найуспішніших майстрів вітчизняного політичного тролінгу. А отже, за масштабом тролінгу – "народним". Його загально визнаність забезпечує влучний контент, який він (чи відповідальні особи з його команди) подає як власник перехованих вище в нашому тексті медіа на різноманітних інтернет-майданчиках.

З огляду на успішність, популярність, регулярність комунікації та широкий арсенал використовуваних при цьому мовних засобів можемо зробити висновок про наявність в О. Гончаренка чуття мови та вроджених здібностей до тролінгу.

Висновки й перспективи дослідження. Отже, тролінг – вид віртуальної взаємодії в блогах, соціальних мережах, на онлайн-форумах, за якого діяльність адресанта спрямована на маніпуляцію, образу, конфлікт або позитивне глузування,

викриття явищ, предметів, дій тощо. Троль – особа, яка розміщує в інтернет-мережі повідомлення різного характеру, щоб викликати дискусію та/або привернути до себе увагу. З огляду на розмаїтість і строкатість тролінгової діяльності, пропонуємо класифікувати тролів за низкою критеріїв: рівнем анонімності; з формального погляду (за способом оприявлення стратегії тролінгу); сферою діяльності (дискурсивною ознакою); регулярністю тролінгової діяльності; широтою інтересів; характером комунікації; метою тролінгової діяльності; фінансовим складником діяльності; належністю майданчика комунікації; рівнем інтелекту; способом реалізації мовного коду; типом реакції; ситуативною роллю; результативністю; наявністю здібностей до тролінгу; масштабом тролінгу. Запропонована класифікація не претендує на вичерпність, однак може стати кроком на шляху до пізнання тролінгу як складного й багатовимірного явища.

Перспективи студій убачаємо в продовженні дослідження явища тролінгу, доопрацюванні й удокладненні класифікації тролів, а також в аналізі тролінгової комунікації в ідіостилі публічних осіб, котрі активно нею послуговуються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Для чого Україні Балто-Чорноморський союз. URL: <https://web.archive.org/web/20200227125200/https://www.pravda.com.ua/columns/2019/11/21/7232560/> (дата звернення: 07.09.2024).
2. Дяченко Н., Войналович. А. Тролінг і його комунікативний потенціал. Філологічний часопис. 2023. Вип. 1. С. 46–55. URL: <http://fch.udpu.edu.ua/article/view/281355/4.pdf> (дата звернення: 07.09.2024).
3. Дяченко Н. М., Халін В. В. Комунікативні стратегії в сучасному українському політичному дискурсі. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки №1 (89). 2019. С. 56–62 URL: (<http://eprints.zu.edu.ua/29708/1/11.pdf>) (дата звернення: 07.09.2024).
4. Кожен нардеп, який не проголосує за європейський курс України, обирає російський курс – Гончаренко. URL: <https://web.archive.org/web/20200227130658/https://prm.ua/kozhen-nardep-yakiy-ne-progolosuye-za-yevropeyskiy-kurs-ukrayini-obiraye-rosiyskiy-kurs-goncharenko/> (дата звернення: 07.09.2024).

5. Могилко С. В. Тролінг як спосіб психологічної маніпуляції в Інтернеті. Вісник Черкаського університету. Серія Філологічні науки / МОН України, ЧНУ ім. Б. Хмельницького [та ін.]. Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. С. 57–60.

6. Молодецька К. В. Підхід до виявлення організаційних ознак інформаційних операцій у соціальних інтернет-сервісах. Пріоритетні напрямки розвитку телекомунікаційних систем та мереж спеціального призначення. Застосування підрозділів, комплексів, засобів зв'язку та автоматизації в АТО: зб. матер. ІХ наук.-практ. конф., 25 листоп. 2016 р. Київ: ВІТІ, 2016. С. 130–131.

7. Супрун Уляна. Мочи Манту. Київ: АРК.ЮЕЙ, 2020. 288 с.

8. Тролінг – хуліганство або культура спілкування? URL: <http://merfo.com.ua/troling-huliganstvo-abo-kulturaspilkuvannya/> (дата звернення: 07.09.2024).

9. Wawrzyn Marta. Psychologia trolla – czemu niektórzy internauci lubią wkurzać innych. URL: <http://gadzetomania.pl/3968,psychologia-trolla-czemu-niektorzyinternauci-tak-lubia-wkurzac-innych> (дата звернення: 07.09.2024).

10. Cook C., Schaafsma J. & Antheunis M. Under the bridge: An indepth examination of online trolling in the gaming context. *New Media Soc.* 2018. №. 9. P. 3323–3340. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1461444817748578> (дата звернення: 07.09.2024).

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Dlya choho Ukrayini Balto-Chornomorskyy soyuz [What is the Baltic-Black Sea Union for Ukraine]. URL: <https://web.archive.org/web/20200227125200/https://www.pravda.com.ua/columns/2019/11/21/7232560/> (reference date: 07.09.2024). [in Ukrainian].

2. Dyachenko, N., Voynalovych, A. (2023). Trolinh i yoho komunikatyvnyy potentsial [Trolling and its communicative potential]. *Filolohichnyy chasopys.* Iss. 1. Pp. 46–55. URL: <http://fch.udpu.edu.ua/article/view/281355/4.pdf> (reference date: 07.09.2024). [in Ukrainian].

3. Dyachenko, N.M., Khalin, V.V. (2019). Komunikatyvni stratehiyi v suchasnomu ukrayinskomu politychnomu dyskursi [Communicative strategies in modern Ukrainian political discourse]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Filolohichni nauky.* №1 (89). 2019. Pp. 56–62 URL: (<http://eprints.zu.edu.ua/29708/1/11.pdf>) (reference date: 07.09.2024). [in Ukrainian].

4. Kozhen nardep, yakyy ne proholosuye za yevropeyskyy kurs Ukrayiny, obyraye rosiyskyy kurs – Honcharenko [Every People's Deputy who does not vote for the European course of Ukraine chooses the Russian course – Honcharenko]. URL: <https://web.archive.org/web/20200227130658/https://prm.ua/kozhen-nardep-yakiy-ne-progolosuye-za-yevropeyskiy-kurs-ukrayini-obiraye-rosiyskiy-kurs-goncharenko/> (reference date: 07.09.2024). [in Ukrainian].

5. Mohylko, S. V. (2008). Trolinh yak sposib psykholohichnoyi manipulyatsiyi v Interneti [Trolling as a method of psychological manipulation on the Internet]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya Filolohichni nauky / MON Ukrayiny, ChNU im. B. Khmelnytskoho [et all.].* Cherkasy: Vydavnytstvo ChNU im. B. Khmelnytskoho. Pp. 57–60. [in Ukrainian].

6. Molodetska, K. V. (2016). Pidkhid do vyyavlennya orhanizatsiynykh oznak informatsiynykh operatsiy u sotsialnykh internet-servisakh [An approach to identifying organizational features of information operations in social Internet services]. *Priorytetni napryamky rozvytku telekomunikatsiynykh system ta merezh spetsialnoho pryznachennya. Zastosuvannya pidrozdiliv, kompleksiv, zasobiv zvyazku ta avtomatyzatsiyi v ATO: zb. mater. IX nauk.-prakt. konf., 25 lystop. 2016 r. Kyiv: VITI.* Pp. 130–131. [in Ukrainian].

7. Suprun, Ulyana. (2020). Mochy Mantu [Wet the Mantoux]. Kyiv: ARK.YuEY. 288 p. [in Ukrainian].

8. Trolinh – khulihanstvo abo kultura spilkuvannya? [Trolling - hooliganism or communication culture?]. URL: <http://merfo.com.ua/troling-huliganstvo-abo-kulturaspilkuvannya/> (reference date: 07.09.2024). [in Ukrainian].

9. Wawrzyn, Marta. Psychologia trolla – czemu niektórzy internauci lubią wkurzać innych [Troll psychology - why some Internet users like to piss others off]. URL: <http://gadzetomania.pl/3968,psychologia-trolla-czemu-niektorzyinternauci-tak-lubia-wkurzac-innych> (reference date: 07.09.2024). [in Polish].

10. Cook, C., Schaafsma J. & Antheunis M. Under the bridge: An indepth examination of online trolling in the gaming context. *New Media Soc.* 2018. №. 9. R. 3323–3340. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1461444817748578> (reference date: 07.09.2024). [in English].

Стаття надійшла до редколегії: 30.09.2024

Схвалено до друку: 25.11.2024